

Η φιλοσοφική γλώσσα γίνεται οργανικό στοιχείο της θεολογίας

Επιστήμες / Φιλοσοφία

Δρ. Ιωάννης Ν. Λίλης Λέκτορας Δογματικής και Συμβολικής Θεολογίας της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Ηρακλείου Κρήτης

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/23q8oqn>]

Στο σημείο αυτό είναι απαραίτητο να σημειώσουμε πως όταν αναφέρουμε ότι μετά τους τρεις πρώτους χριστιανικούς αιώνες η φιλοσοφική γλώσσα των αρχαίων Ελλήνων γίνεται το ένδυμα της θεολογίας, δεν εννοούμε απλώς μία ταύτιση ή συγκόλληση των φιλοσοφικών όρων με το θεολογικό περιεχόμενο. Κάτι τέτοιο δεν θα είχε κανένα νόημα και πολύ εύκολα θα ξεχνιούνταν. Στους Βυζαντινούς συγγραφείς η φιλοσοφική γλώσσα έγινε το οργανικό και αξεδιάλυτο στοιχείο της θεολογίας. Ο όρος *ένέργεια* π.χ. δέθηκε τόσο οργανικά με το θεολογικό περιεχόμενο, ώστε ο ερευνητής των βυζαντινών κειμένων δεν μπορεί να ξεχωρίσει σε ποιο σημείο σταματά ο Αριστοτέλης και σε ποιο ξεκινά η θεολογική αλήθεια[31]. Έγινε πλέον θεολογικός, γιατί οι Βυζαντινοί δεν τον επέλεξαν μηχανικά ή τυπικά από έναν αρχαίο φιλόσοφο και τον πρόσθεσαν στη διδασκαλία τους, αλλά τον ενέταξαν οργανικά στη θεολογία τους, καθώς τον εξέλαβαν ως *δραστική κίνηση της φύσεως*

και έκφραση της ελεύθερης βουλήσεως του Θεού.

Επιπλέον στο σημείο αυτό πρέπει να σημειώσουμε πως η αρχαία ελληνική φιλοσοφία με τα θέματα και τη σοφία της απαντά σε τρία ερωτήματα : α) την οντολογία (τι είναι το ον και το μη ον), β) τη γνωσιολογία (με ποιο τρόπο μπορούμε να γνωρίσουμε το ον) και γ) την ανθρωπολογία ή ηθική (ποιος ο σκοπός της υπάρξεως του ανθρώπου, ποια είναι η συμπεριφορά του κ.τ.λ.). Η Βυζαντινή θεολογία, εκφρασμένη με τη φιλοσοφική γλώσσα, καθώς εκθέτει την αλήθεια της εκ των πραγμάτων απαντά σε ένα ή σε δύο ή και στα τρία από τα παραπάνω ερωτήματα της φιλοσοφίας - αυτό γίνεται εκ των υστέρων, δευτερευόντως, αλλά πάντως ευδιάκριτα. Συνεπώς η δογματική θεολογία των Βυζαντινών, εκφρασμένη με τη φιλοσοφική γλώσσα, γεννάει εκ των υστέρων μία καινούρια φιλοσοφία, γιατί στηρίζεται στην αλήθεια της Αγίας Γραφής και όχι στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία[32]. Έτσι, μετά την μετάπλαση των όρων *γενητό* και *ἀγένητο* σε *κτιστό* και *ἄκτιστο* ο κόσμος δεν υπάρχει από πάντα και το αισθητό - *γενητό* στοιχείο μορφοποιείται από το νοητό - *ἀγένητο*, αλλά όλη η δημιουργία, νοητή και αισθητή, δημιουργήθηκε εξ αρχής από τον άκτιστο Τριαδικό Θεό. Έχει αρχή, και πρέπει συνεχώς να μετέχει στις θείες ενέργειες για να παίρνει το είναι και τη ζωή.

Οι Πατέρες της Εκκλησίας αλλάζουν τα γράμμα της Αγίας Γραφής, αλλά όχι το πνεύμα και την ουσία της. Καθιστούν τη φιλοσοφική γλώσσα των αρχαίων Ελλήνων το νέο ένδυμα που ντύνει τη δογματική θεολογική αλήθεια και εκφράζει καινούρια πράγματα για το Θεό, τον άνθρωπο, τον κόσμο και τη ζωή. Με άλλα λόγια παράγουν πολιτισμό.

[31] Νίκου Ματσούκα, *Ιστορία της βυζαντινής φιλοσοφίας, (με παράρτημα το σχολαστικισμό του δυτικού μεσαίωνα)*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 190· Νίκου Ματσούκα, *Για τον Ιουλιανό το Παραβάτη, εφτά ποιήματα του Καβάφη*, (άρθρο για το περιοδικό *Θρακικά Χρονικά* 45, 1991) δημοσιευμένο και στο *Μυστήριο επί τῶν ἱερῶς κεκοιμημένων καὶ ἄλλα μελετήματα*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 302 - 304.

[32] Γεωργίου Μαρτζέλου, *Φιλοσοφία και θεολογία στην πατερική παράδοση*, δημοσιευμένο στο *Ορθόδοξο δόγμα και θεολογικός προβληματισμός. Μελετήματα δογματικής θεολογίας Β΄ τόμος*. Εκδόσεις Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 21. Την ίδια άποψη με τον Γ. Μαρτζέλο εκφράζει και ο Λίνος Μπενάκης καθώς αναλύει σκέψεις του ομότιμου Καθηγητού του Αμβούργου Klaus Oehler, από το 1969 στον τόμο «Antike Philosophie und Byzantinisches Mittelalter» για την ελληνική φιλοσοφία. Βλ. Λίνου Μπενάκη, *Η Βυζαντινή Φιλοσοφία στη σύγχρονη έρευνα*, σελ. 6 : «...ο συγγραφέας (ο Klaus Oehler) διαπιστώνει ότι η φιλοσοφική σκέψη στο Βυζάντιο, παρά το ότι κινείται σε ένα χώρο στενά συνδεδεμένο με την Θεολογία, φθάνει σε πρωτότυπες λύσεις καθαρά φιλοσοφικών. Και το σημαντικό είναι ότι στους Βυζαντινούς εμφανίζεται για πρώτη φορά, σε σχέση με άλλους πολιτισμούς, μια κριτική αυτοσυνειδησία απέναντι στην παράδοση της ισχυρής κλασικής φιλοσοφικής σκέψης».

<http://bitly.com/1SW2LPp>